

**Talousarvion 2022 ja
taloussuunnitelman 2022–2024
laadintaohjeet**

Talousarvion 2022 ja taloussuunnitelman 2022–2024 laadintaohjeet

1. Yleinen taloustilanne

Bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 2,6 % v. 2021, 2,5 % v. 2022 ja 1,5 % v. 2023. Vuoden 2021 loppua kohden kiihtyvä kasvu nostaa myös vuoden 2022 talouskasvua.

Talouden selvä toipuminen covid-19-pandemiasta siirtyy vuoden 2021 loppupuolelle, sillä tautitapausten määrän voimakas nousu vuoden 2021 keväällä luo edelleen epävarmuutta taloudenpitäjien toiminnalle. Kotimaassa palveluiden kysyntä pysyy edelleen heikkona ja vienti kärsii pandemian jatkumisesta. Talous voi normalisoitua vasta, kun epidemiatilanteen voidaan arvioida olevan hallinnassa.

Ennuste perustuu oletukselle, että covid-19-epidemiaan liittyvien tautitapausten ilmaantuvuus painuu matalalle tasolle kesään 2021 mennessä rajoitusten, rokotusohjelman edistymisen sekä taudin kulkuun liittyvän kausivaihtelun seurauksena. Vakaa epidemiatilanne mahdollistaa rajoitusten lieventämisen ja purkamisen.

Julkisen talouden alijäämä pienenee v. 2022 voimakkaasti, kun covid-19-epidemian vuoksi pääteytyt tukitoimet päättyvät ja talous elpyy. Julkinen talous jää kuitenkin edelleen alijäämäiseksi. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvaa nykyisestä vajaasta 70 prosentista yli 75 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä.

Lähde: VM:n Taloudellinen katsaus, kevät 2021, Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2021:22

2. Kuntatalouden tila

Keväällä 2020 alkanut koronapandemia vaikutti kuntien tulo- ja menopohjaan monin tavoin. Pandemian myötä kuntien maksutulujen kehitys heikkeni, minkä lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon menot lisääntyivät. Kriisi vaikutti kuntien verotuloihin heikentävästi. Siitä huolimatta verotulot kehittyivät vuonna 2020 myönteisesti kaikissa kuntakokoryhmissä, mikä johtui osittain kuntien yhteisöveron jako-osuuden korotuksesta. Pandemia aiheutti kuntatalouteen myös säästöjä joissakin toiminnoissa. Kaiken kaikkiaan koronakriisin vaikutukset kansantalouteen ja siten myös kuntatalouteen ovat jääneet pienemmiksi kuin keväällä 2020 pandemian alkaessa pelättiin.

Vuosikate parani kaikissa kuntakokoryhmissä, mutta erityisesti se parani asukasluvultaan pienimmissä kunnissa. Tähän vaikutti ensinnäkin se, että koronakriisin vaikutukset jäivät tässä kuntaryhmässä vähäisimmiksi ja toiseksi se, että valtion tukitoimia kohdennettiin valtionosuuksina. Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä väheni voimakkaasti vuonna 2020. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli vuonna 2020 vain kaksi, kun edellisvuonna määrä oli 65. Tilikauden tulos oli negatiivinen vain 27 kunnassa, kun vuonna 2019 negatiivisen tuloksen teki 230 kuntaa. Tilinpäätösarvioiden perusteella erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyyn voisi olla tulossa 4–6 uutta kuntaa syksyllä 2021. Menettelyyn nämä kunnat tulisivat taseen kertyneen alijäämän johdosta kuntakonsernien tai kuntien tilinpäätösten perusteella.

Valtio osoittaa täyden rahoituksen kuntien uusiin tai laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin

Julkisen talouden suunnitelmassa asetetaan kuntatalouden rahoitusasematavoitteen kanssa johdonmukainen euromääräinen rajoite valtion toimenpiteistä kuntataloudelle aiheutuvalla menojen muutoksella. Syksyllä 2019 hallitus päätti, että sen toimenpiteiden nettovaikutus on vuonna 2023 kuntatalouden toimintamenoja korkeintaan 520 milj. euroa lisäävä verrattuna kevään 2019 tekniiseen julkisen talouden suunnitelmaan. Keväällä 2020 laaditussa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2021–2024 todettiin, että meno-rajoite on ylittynyt. Vuonna 2023 sote-uudistus kaventaa merkittävästi kuntien tehtäväkenttää, ja monet vaalikauden aikana linjatuista tehtävien ja velvoitteiden laajennuksista kohdentuvat jatkossa hyvinvointialueille. Hyvinvointialueiden perustamisesta johtuen menorajoitteen seuranta ei enää vuonna 2023 ole mielekäästä. Kuntatalouden ja hyvinvointialueiden ohjausmekanismeja arvioidaan kuluvan vuoden aikana muun muassa julkisen talouden suunnitelmaa koskevan asetuksen päivityksen yhteydessä.

Keskeistä on, että voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kuntien uusiin tai laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Näin ollen paikallis-hallinnon rahoitusasema ei muutu valtion kantaessa uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden täyden rahoitusvastuun valtionosuuksissa. Uusien ja laajenevien tehtävien vaikutukset kuntatalouteen tulee kuitenkin arvioida realistisesti, jotta niitä vastaava valtionosuuden kasvu vastaa täysimääräisesti tehtävien aiheuttamaa kustannusten kasvua.

Kansantalous alkaa elpyä; julkisen talouden alijäämä syventynyt koronakriisin seurauksena

Vuonna 2020 Suomen talous supistui -2,8 prosenttia. Talouskasvu jää koronapandemian seurauksena hitaaksi alkuvuonna 2021 mutta alkaa vähitellen nopeutua kesän aikana ja on loppuvuonna selvästi keskimääräistä nopeampaa. Kokonaistuotannon kasvuksi arvioidaan 2,6 prosenttia vuonna 2021. Kriisiä edeltänyt kokonaistuotannon taso saavutetaan vuonna 2022. Vuosina 2024–2025 talouskasvu hidastuu mutta on yhä hieman potentiaalisen tuotannon kasvua nopeampaa.

Covid-19-tautitapausten määrän voimakas nousu vuoden 2021 keväällä on lisännyt talouden epävarmuutta. Kotimaassa palveluiden kysyntä pysyy edelleen heikkona, ja vienti kärsii pandemian jatkumisesta. Valtiovarainministeriön talouden ennuste perustuu oletukselle, että covid-19-epidemiaan liittyvien tautitapausten ilmaantuvuus painuu matalalle tasolle kesään 2021 mennessä rajoitusten, rokotosohjelman edistymisen sekä taudin kulkuun liittyvän kausivaihtelun seurauksena. Vakaa epidemiatilanne mahdollistaa rajoitusten lieventämisen ja purkamisen.

Suomen julkisen talouden alijäämä syveni viime vuonna koronapandemian vuoksi. Julkista taloutta heikensivät talouden taantuma sekä monet pandemian vuoksi toteutetut tukitoimet. Lähivuosille ennakoitusta talouskasvusta huolimatta julkinen talous jää alijäämäisemmäksi kuin ennen kriisiä, ja siinä vallitsee rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epätasapaino. Valtio on kantanut suurimman osan pandemian vuoksi päätettyjen tukitoimien kustannuksista. Paikallishallinnon rahoitusasema kääntyi ylijäämäiseksi viime vuonna valtion mittavien tukitoimien ansiosta, mutta kääntyy kuluvana vuonna jälleen alijäämäiseksi menojen kasvaessa tuloja nopeammin.

Koronapandemian väistyminen ja sote-uudistus vaikuttavat kuntatalouden näkymiin

Kuntatalouden näkymät ovat jonkin verran kohentuneet syksyn 2020 kuntatalousohjelmassa esitettyyn arvioon verrattuna johtuen muun muassa viime vuoden ennakoitua paremmasta kehityksestä. Koronapandemia peitti hetkeksi alleen kuntatalouden rakenteelliset ongelmat, mutta koronakriisin väistyttyä kuntatalouden kestävyys turvaaminen pitkällä aikavälillä nousee entistä tärkeämmäksi. Toisaalta koronatilan takia myös kuntatalouden kehitysarvioon liittyy tavanomaista suurempaa epävarmuutta.

Koronaepidemian pitkittyminen ja uudelleen käynnistyneet rajoitustoimet vaikuttavat vuonna 2021 niin kuntatalouden menoihin kuin tuloihin. Hybridistrategian edellyttämä testaus ja suojautuminen lisäävät kuntatalouden menoja, mutta hallitus on sitoutunut kompensoimaan koronavirukseen välittömästi liittyvät kustannukset kunnille täysimääräisesti. Koronaviruspandemia aiheuttaa välittömiä menolisäyksiä sosiaali- ja terveydenhuollossa, mutta pandemialla on myös lukuisia välillisiä vaikutuksia. Joistakin toiminnoista saadaan viime vuoden tapaan myös säästöjä, kun esimerkiksi kiireettömiä hoitoja siirretään terveydenhuollossa ja osa muista toimialoista on vajaakäytössä tai jopa kokonaan suljettuna rajoitustoimien vuoksi. Maksu- ja myyntitulot jäävät edelleen alle normaalitasonsa, mutta muutoin toimintatuloja kasvattaa valtion kunnille osoittama koronatuki, joka kohdennetaan kunnille pääosin valtionavustuksina toisin kuin viime vuonna. Tästä syystä valtionosuuksien taso jääkin huomattavasti alle viime vuoden. Verotulojen kasvu on sen sijaan ripeää. Kuntatalouden tulos olisi näillä oletuksilla selvästi positiivinen mutta viime vuotta heikompi. Kokonaisuutena kuntatalouden menot kuitenkin kasvavat tuloja nopeammin, ja toiminnan ja investointien rahavirta jää negatiiviseksi.

Kuntatalouden toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan vuonna 2022, kun koronapandemian hoitoon vaadittavat lisäpanostukset poistuvat suurimmaksi osaksi. On kuitenkin todennäköistä, että kuluvalta vuodelta siirtyy ensi vuodelle hoito- ja palveluvelkaa, jonka mittaluokkaa on vai-

kea arvioida. Kehitysarvioon on sisällytetty EU:n elpymisvälineen rahoituksesta hoitovelan purkamiseen kohdennettu rahoitus ja sitä vastaavat kustannukset.

Kuntatalouden toimintatulojen arvioidaan laskevan huomattavasti vuonna 2022, mikä aiheutuu muun muassa testaukseen budjetoidun rahoituksen ja korona-avustusten päättymisestä. Toisaalta maksu- ja myyntitulojen ennakoitaan palaavan koronakriisin väistymisen myötä normaalitasolle. Toimintakatteen arvioidaan heikkenevän noin 6 prosenttia.

Vuonna 2022 kuntien verotulojen kasvu hidastuu runsaaseen prosenttiin, kun yhteisö-veron jako-osuuden määräaikainen korotus päättyy. Valtionosuudet kasvavat hieman yli 5 prosenttia muun muassa hallitusohjelman mukaisten tehtävälaajennusten, valtionosuuden tason korotuksen ja indeksikorotuksen vuoksi. Edellä kuvatuilla oletuksilla kuntatalouden tulos muodostuu lievästi positiiviseksi. Investoinnit pysyvät viime vuosien mukaisella korkealla tasolla, ja toiminnan ja investointien rahavirta on painelaskelman mukaan noin 1,9 mrd. euroa negatiivinen.

Vuonna 2023 sote-uudistuksen seurauksena kuntien toiminnan kustannukset vähenevät ja käyttötalousmenoista siirtyy noin puolet hyvinvointialueille. Kuntien valtionosuuksia, veromenetysten korvauksia ja verotuloja vähennetään koko maan tasolla siirtyviä kustannuksia vastaavasti. Sote-uudistuksen vaikutus kuntien verotuloihin ei näy täysimääräisesti vielä vuonna 2023, koska tuolloin kunnille kertyy vielä korkeamman veroprosentin ja jako-osuuden kunnallis- ja yhteisöverotulo- ja aiemmilta verovuosilta.

Vuodesta 2023 lähtien kuntien kustannuksista suurin osa syntyy varhaiskasvatuksen sekä koulutuksen järjestämisestä. Syntyvyyden lasku 2010-luvulla on kääntänyt varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palvelutarpeen laskuun. Kehitysarviossa palvelutarpeen laskua on kuitenkin hieman pehmennetty, sillä laskennallista säästöpotentiaalia ei ole mahdollista hyödyntää kaikissa kunnissa ainakaan kovin nopeasti.

Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan edellä kuvatuilla oletuksilla pysyvän negatiivisena koko kehyskauden. Vuosina 2024–2025 kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta on noin miljardin negatiivinen. Kuntatalouden lainoista siirtyy arviolta 4,6 mrd. euroa pois sote-uudistuksen myötä. Tämän jälkeen kuntatalouden lainakannan kasvuvauhti hidastuu selkeästi viime vuosikymmenen keskimääräiseen kasvuvauhtiin verrattuna. Sote-uudistus siirtää nopeimmin kasvavat väestön ikääntymiseen liittyvät menot pois kuntataloudesta, mikä helpottaa kuntien menopaineita ja samalla veroprosenttien korotuspainetta. Kuntien tulojen ja menojen välinen epäsuhta ei kuitenkaan poistu, joten kuntataloudessa on edelleen tarve tuottavuutta ja tehokkuutta lisääville rakenteellisille uudistuksille.

Rahoitusperiaatteen toteutumisen arviointi

Kuntatalousohjelmassa kuntien rahoitusaseman muutosta arvioidaan koko maan näkymien ohella myös kuntaryhmittäin. Vuonna 2022 toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan heikkenevän kaikissa kuntakoryhmissä edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2023 toiminnan ja investointien rahavirta näyttää puolestaan paranevan kaikissa kuntakoryhmissä vuoteen 2022 verrattuna. Muutosta selittää pitkälti sote-uudistus. Vuoden 2023 kunnallisveroissa näkyy vielä aiempien vuosien veroprosenteilla maksuunpannut verot, joita kertyy vielä vuonna 2023 vahvistaen toiminnan ja investointien rahavirtaa. Toisaalta sote-uudistus vaikuttaa toimintakatteen, verotulojen ja valtionosuuksien kehitykseen eri tavalla eri kuntakoryhmissä – suuremmilla kunnilla toimintakatteen arvioidaan kasvavan nopeammin kuin pienemmillä kunnilla johtuen eri kuntien erilaisista väestörakenteista. Kehyskauden lopussa kaikkien kuntakoryhmien toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan olevan negatiivinen. Erot kuntakoryhmien välillä ovat kuitenkin varsin suuret. Vuonna 2025 suurin laskennallinen veroprosentin korotuspaine olisi 20 000–40 000 asukkaan kuntakoryhmissä. Heikkenevä toiminnan ja investointien rahavirta näkyy luonnollisesti myös kuntien lainakannoissa.

3. Talousarvion valmistelu

Kuntalain (410/2015) 110 § mukaan valtuusto hyväksyy kunnalle talousarvion seuraavaksi kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Kuntalain mukaan talousarviossa on käytötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Investoinneista laaditaan investointisuunnitelma, joka käsitellään valtuustossa erillisenä asiana.

Evijärven kunnan taloussuunnittelukausi on 3 vuotta, vuodet 2022 – 2024. Vuodelle 2022 laaditaan talousarvio ja vuosille 2022–2024 taloussuunnitelma. Talousarviossa ja – suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Toiminnassa ja talouden hoidossa on noudatettava talousarviota. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa. (Kuntal 410/2015 110.2 §).

Suunniteltu talousarvion valmisteluajataulu on laadintaohjeiden liitteenä. Valtuusto päättää kunnan tulo- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta 8.11.2021 ja vahvistaa joulukuun kokouksessaan talousarvion vuodelle 2022 sekä taloussuunnitelman vuosille 2023 ja 2024.

Sitovuus

Talousarvioon budjetoidaan bruttotulot ja bruttomenot.

Käyttötalouden osalta menomäärärahat ovat sitovia bruttomääräisinä

- valtuustoon nähden kunnanhallitus- ja lautakuntatasolla
- lautakuntaan nähden vastuualuetasolla ja vastuualueiden välillä.

Investointiosa on valtuustoon nähden sitova hankkeittain.

4. Strategia ja muut talousarvioon vaikuttavat asiakirjat

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Kunnanvaltuusto hyväksyi Evijärven kuntastrategian 21.6.2016 § 16. Strategiassa kuvataan kunnan toiminnan ja kehittämisen painopistealueet. Strategisiksi painopistealueiksi on määriteltä:

- **Talous:** Vakaa ja tasapainoinen kuntatalous
- **Palvelut:** Ennakoivat, uudistuvat ja laadukkaat palvelut kustannustehokkaasti
- **Elinkeinot ja elinvoima:** Kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö
- **Asuminen ja hyvinvointi:** Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Päätavoitteet talouden osalta ovat:

- Vakaan ja tasapainoisen kuntatalouden varmistaminen
- Taloudellisesti kestävä investointiohjelma, jolla puretaan korjausvelkaa pitkällä aikavälillä
- Omistajapolitiikan tehostaminen ja tarpeettomista omistuksista luopuminen

Muita talousarvioon vaikuttavia asiakirjoja ovat mm. hyvinvointikertomus, henkilöstösuunnitelma, hallintosääntö (sis. riskienhallinta ja sisäinen valvonta) sekä muut talouteen ja toimintaan liittyvät erillisohjeet. Talousarvio ja taloussuunnitelma tulee valmistella näiden linjausten ja asiakirjojen mukaisesti.

5. Talousarvio- ja valmisteluperiaatteet

Vuoden 2022 talousarvioehdotus laaditaan niin, että käyttötalouden tulot ja menot sekä investoinnit sopeutetaan mahdollisimman hyvin kunnan talousarviokehityksen mukaiselle tasolle. Talousarvio vuodelle 2022 ja taloussuunnitelma vuosille 2023 ja 2024 tulee kokonaisuutena valmistella realistisesti tiukkaa talous- ja henkilöstöpolitiikkaa noudattaen.

Talousarvion laadintatavoitteet:

- Tavoitteena on pitää Evijärven kunnan ja kuntakonsernin talous tasapainoisena koko suunnittelukauden ja saavuttaa ylijäämäinen tulos.
- Vuoden 2022 talousarvion valmistelussa huomioidaan aiemmin tehty talouden tasapainottamistyö (käyttötalous + investoinnit) ja talousarvio 2022 valmistellaan realistisesti mahdollisimman tasapainoiseksi.
- Toimintamenojen kasvutavoite vuonna 2022 pois lukien henkilöstömenot on 0 %. Toimintamenoihin arvioidaan henkilöstömenojen kasvuksi 2 % sekä huomioidaan eläkemaksut. Lisäksi henkilöstömenoissa korottavasti huomioidaan kiinteistöpäivystyksen organisointimuutoksen vaikutus teknisen toimen henkilöstömenoihin. Vastaava näkyvä vähennyksenä ostopalveluissa.

Johtoryhmä, lautakunnat, hallitus ja valtuusto valmistelevat ja käsittelevät talousarviota laadintatavoitteiden mukaisesti.

Talousarviovalmistelun taustalla on hyväksytty kuntastrategia ja sen linjaukset. Kuntastrategiaa toteutetaan hallituksen hyväksymällä toimenpideohjelmalla. Strategian toteutumista valmistelee, seuraa ja arvioi strategian ohjausryhmä. Strategian toimenpiteisiin varataan riittävät määrärahat.

Vuoden 2022 talousarvio valmistellaan 10 euron tarkkuudella ja vuosien 2023 – 2024 taloussuunnitelma 100 euron tarkkuudella. Määrärahat ja tuloarviot ilmoitetaan arvonlisäverottomina (nettomääräisinä).

Lautakuntien tulee syöttää lautakuntien hyväksymät talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksensa perusteluineen talouden budjetoitiohjelmaan **31.10.2021** mennessä. Hallintokunnat valmistelevat esityksensä talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaohjeessa annettujen ohjeiden mukaisesti. Ehdotuksen tulee sisältää myös suunnitelmavuodet, joiden määrärahoissa tulee huomioida tiedossa olevat rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset.

Taloussuunnitelman raami

Valtuuston joulukuussa 2020 hyväksymässä vuoden 2021 talousarviossa on päätetty raami suunnitelmavuosille 2022 ja 2023. Tässä raamissa vuoden 2022 vuosikate on 750,9 t€ ja tulos on poistojen jälkeen alijäämäinen -56,6 t€. Vuoden 2023 vuosikate on 993,1 t€ ja tilikauden tulos on poistojen jälkeen 185,6 t€ alijäämäinen. Seuraavassa kuvataan kunnan keskeisimmät tulot ja menot.

Tulot

Talousarvion tulopuoli muodostuu toimintatuloista, verotuloista, valtionosuuksista ja rahoitustuloista, joista verotulot ja valtionosuudet ovat kaksi isointa tuloerää.

Kuntaliiton uusimman (27.8.2021) verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy vuonna 2022 nykyisillä veroprosenteilla yhteensä 8,751 M€. Kunnallisveroja ennustetaan kertyvän 7,328 M€, yhteisöveroja 667 t€ ja kiinteistöveroja 756 t€. Taloussuunnitelmaan verotuloja on kirjattu vuodelle 2022 8,501 M€. Verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy 250 t€ suunnitelmaa enemmän.

Kuntaliiton tuoreimman (30.6.2021) valtionosuusennusteen mukaan Evijärvi saa vuonna 2022 valtionosuuksia yhteensä 9,871 M€. Talousarviossa 2021 suunnitelmavuodelle 2022 on arvioitu valtionosuuksia 9,525 M€ eli tulevan vuoden ennuste on tätä 346 t€ suurempi. Kunnan valtionosuus perustuu asukaslukuun ja kuntalaisten määrään laskiessa myös valtionosuus pienenee.

Verotulo- ja valtionosuus ennusteet elävät ja tarkentuvat syksyn aikana. Verotulot ja valtionosuudet 2022 ovat tämän hetken ennusteiden mukaan yhteensä 18,622 M€, kun ne ovat taloussuunnitelmassa 18,026 M€. Valtionosuudet ja verotulot ylittävät taloussuunnitelmaan kirjatun tulopohjan noin 596 t€. Verotulo- ja valtionosuus ennusteet muuttuvat ja tarkentuvat syksyn aikana.

Kunnan sijoitustoimintaa toteutetaan valtuuston hyväksymien sijoitustoiminnan perusteiden mukaisesti. Sijoitukset on hajautettu alun perin kahdelle salkunhoitajalle (Aktia Oyj ja Taaleri Oyj). Kesällä 2021 yhtiöt ilmoittivat fuusioitumisestaan. Syksystä alkaen molemmat salkut ovat Aktian

alaisia, mutta täysin itsenäisiä omalla strategiallaan sijoittavia sijoitussalkkua. Jos sijoitukset kehittyvät suotuisasti, on sijoituksissa kotiutettavissa voittoja. Talousarviossa suunnitelmavuosien 2022 ja 2023 rahoitustuotoiksi on arvioitu 409 t€. Edelleen rahoitustuottojen kirjaamisesta on syytä muistaa varovaisuusperiaate, hyvänä sijoitusvuonna tuottoja voi tulla kirjattua enemmän mutta huonona vuonna voi sijoituksista tulla miinusta. Korot ovat edelleen miinusmerkkisiä. Kunta saa lainaa miinuskorolla, rahaa lainaamalla saa vähän tuloja eikä rahoituskuluja synny.

Tasapainoisen talousarvion valmistelussa huomioidaan verojen, maksujen ja taksojen tarkastelu. Maksuja ja taksoja tarkistetaan lakien ja asetusten sallimissa rajoissa huomioiden kustannustason nousu ja tulevat investointitarpeet. Kuntastrategiassa määritellysti kunta voi saada myyntituloja luopumalla sille ei-strategisista omistuksista. Hallintokuntien tulee käydä läpi omistuksia joista on mahdollista luopua ja tehdä hallitukselle ehdotuksia myytävistä kohteista.

Menot

Henkilöstökulut on isoin menoerä kunnan omassa toiminnassa. Kunta-alan sopimusten sopimuskausi on kaikissa kunta-alan sopimuksissa 1.4.2020–28.2.2022. Sopimukset noudattavat kustannustasoltaan ns. yleistä linjaa eli niiden kustannusvaikutus on 23 kuukauden sopimusjaksolla 3,04 prosenttia. Palkkakustannukset nousivat vuonna 2020 keskimäärin 0,09 prosenttia verrattuna vuoden 2019 vuosikeskiarvoon. Luvun pienuuteen vaikuttaa muun muassa vertailuvuoden 2019 tammikuussa maksettu kertaerä, joka nostaa sen vuoden vuosikeskiarvoa. Vuonna 2021 palkkakustannukset nousevat vastaavasti keskimäärin 2,07 prosenttia vuoteen 2020 verrattuna. Laadintaohjeen antoaikana ei vielä ole tiedossa vuonna 2022 palkkoihin tuleva sopimuskorotusten taso. Henkilöstökuluihin on syytä varata vuoden 2022 talousarvioon palkkojen korotuksiin 2 % sekä eläkemaksut. Henkilöstökuluihin on varattu vuoden 2021 talousarvion suunnitelmavuodelle 2022 4,550 M€. Arvio henkilöstökuluista 2 % palkkakulujen nousulla on 42 t€ enemmän raamiin verrattuna. Lisäksi henkilöstömenoja nostaa noin 60 t€ teknisessä toimessa tehdyt uudelleenjärjestelyt kiinteistöpäivystyksen hoitamiseksi. Vastaava näkyy säästönä ostopalveluissa.

Henkilöstön määrä ja henkilöstökustannukset lasketaan talousarviossa 2021 päätetyn henkilöstösuunnitelman mukaisesti. Sijaisten palkkaukseen saa varata määrärahaa siten, että henkilöstökulut kokonaisuudessaan eivät nouse vuoden 2021 talousarvioon nähden kuin erityisen perustelluista syistä. Tässä huomioidaan toimintamenoihin arvioitu henkilöstömenojen kasvu 2 %.

Menojen osalta suurin kuluerä Evijärvellä ovat SOTE-maksut. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on tehnyt talouden tasapainottamistyötä oman toimintansa osalta ja se työ näkyy positiivisesti myös Evijärven kunnan osalta tulevissa talousarviossa. Vuoden 2022 SOTE-luvut tarkentuvat talousarviovalmistelun edetessä.

Menojen osalta tulee noudattaa kulukuria. Toiminnot tulee toteuttaa tehokkaasti. Kunnan taloudellinen tasapaino edellyttää kustannustehokasta toimintaa niin omissa toiminnoissa kuin ostopalveluissakin. Kaikkia menoeriä ja toimintoja tulee tarkastella kriittisesti ja arvioida olisiko ne mahdollista toteuttaa kustannustehokkaammin.

Valmistelutilanne

Valmistelun lähtötilanne on noin 100 t€ ylijäämäinen, kun huomioidaan vuoden 2022 taloussuunnitelmavuoden raami, verotulo- ja valtionosuusennusteet, avustukset sekä henkilöstökulut.

Jatkovalmistelussa tulee varmistaa kunnan tulojen ja menojen osalta, että saavutetaan realistinen, tasapainoinen / ylijäämäinen talousarvio vuodelle 2022 ja kunnan talous on realistisesti tasapainossa / ylijäämäinen koko suunnittelukauden 2022–2024. Hallintokuntien tulee pysyä vuoden 2021 talousarvion yhteydessä päätetyn vuoden 2022 taloussuunnitelman kustannusraameissa vuonna 2022 sekä suunnitelmavuosina 2023–2024. Muussa tapauksessa hallintokuntien tulee esittää kunnanhallitukselle ne toimenpiteet, joilla korvataan niiden aiheuttamat kulun ylitykset taloussuunnitelman raameihin nähden.

6. Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnanvaltuusto vahvistaa tehtävälueittaiset toiminnan ja talouden tavoitteet talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Toiminnan ja talouden tavoitteet ovat osa talousarviota, jota kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava. Tavoitteiden osalta tulee paneutua taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden asettamiseen ja selkeään esittämiseen ja mitattavuuteen. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja mitattavissa sekä kuntastrategian linjausten mukaisia.

Osa tavoitteista merkitään sitoviksi, joista raportoidaan valtuustolle tilinpäätöksessä. Sitovien tavoitteiden lisäksi talousarviossa voidaan esittää muita tavoitteita, suoritteita ja tunnuslukuja. Sitovat tavoitteet ja muut tavoitteet voidaan ilmaista sanallisina tavoiteloina, tavoite- ja suoritemäärinä tai tuottavuutta tmv. kuvaavina tunnuslukuina. Tavoitteet voivat olla esimerkiksi lukumääriä, yksikkökustannuksia, tunnuslukuja tai tuottavuus- ja vaikuttavuusmittareita.

Sitovien toiminnan ja talouden tavoitteiden tulee täyttää seuraavat ehdot:

- Tavoite perustuu kuntastrategiaan. Tavoitteen tulee olla olennainen ja merkityksellinen ja sen tulee vastata päätöksentekotasoa, jota kunnanvaltuusto käyttää.
- Tavoite on mitattavissa. Tavoitteen tulee olla selkeä ja yksiselitteinen. Tavoite tulee voida mitata ilman monimutkaista laskentaa.
- Tavoitteen toteutumisen raportointi on tiivis ja ytimekäs.
- Tavoite voidaan saavuttaa toimialojen omin toimenpitein ja yhteistyöllä.

Tavoitteen toteutumisen pitää olla seurausta toimista, toimenpiteistä tai talousarviomäärärahojen käytöstä. Tavoitteen tulee olla tavoitteellinen, mutta myös realistinen suhteessa tehtävälueen toiminnallisiin mahdollisuuksiin.

7. Henkilöstösuunnitelma

Tavoitteena on, että henkilötyövuosien määrä ei kasva kuin erityisen perustellusta syystä. Määrärahat käytetään ensisijaisesti lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Luonnollisen poistuman yhteydessä arvioidaan voidaanko toimintaa tehostaa tehtäväjärjestelyjä sekä sisäisiä siirtoja hyödyntämällä. Talousarvion käsittelyä varten tehdään luettelo vuosien 2020–2024 henkilöstön määrästä hallintokunnittain. Toimialojen henkilöstösuunnitelma toimitetaan hallinto-osastolle 31.10.2021 mennessä.

8. Talousarvioehdotus ja -perustelut

Käyttötalouden määrärahat esitetään ilman arvonlisäveroa. Alle 10 t€ euron (alv 0 %) hankinnat ja kaikki rakennusten kunnossapitokorjaukset, jotka eivät korota rakennuksen arvoa esitetään käyttötalousoosassa.

Tehtävälueittain esitetään seuraavat kohdat:

- palvelutarpeen ja toimintaympäristön muutokset sekä toiminnan painopisteet talousarviovuonna
- taloussuunnitelmakauden kehittämistarpeet
- sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä muut operatiiviset tavoitteet
- tunnusluvut, kuten toiminnan tavoitteet (esim. laatu, palvelutaso), palvelutuotannon volyymin tunnusluvut (esim. suoritemäärät) sekä taloudellisuus- ja tuottavuusmittarit (esim. yksikkökustannukset)
- vuosien 2020–2024 määrärahataulukot (TP20, TA21, TA22, TS23 ja TS24)

9. Tuloslaskelmaosa

Kunnan on sisällytettävä tilinpäätökseensä tuloslaskelma ja sen liitetiedot. Tuloslaskelma luo kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Sen tehtävänä on osoittaa, riittääkö tuottoina kertynyt tulo-rahoitus palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Tuloslaskelmaosassa esitetään, miten käyttötalouden tulo-rahoitus riittää toimintamenoihin, korko- ja muihin menoihin sekä poistoihin ja arvonalennuksiin.

10. Investointiosa

Investointeina käsitellään hankkeet ja hankinnat, joiden suuruus on vähintään 10 t€ euroa (alv 0 %). Investoinneissa huomioidaan taloussuunnitelman investointiosassa suunnitellut hankkeet ja hankinnat. Investoinnit käsitellään käyttötaloudesta erillisinä.

Investointiosa sisältää investointihankkeiden määrärahat ja tuloarviot jaksotettuna kalenterivuosi- le arvioidun määrärahan käytön ja tulokertymän mukaan. Investointiohjelmaan kirjatulle inves- toinneille tulee olla tarve ja peruste. Investointeja suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota inves- toinnista aiheutuviin tuleviin käyttötalousmenoihin.

Kuluvan vuoden investointihankkeiden toteutuminen tarkistetaan ennen investointiosan viemistä valtuuston käsiteltäväksi. Mikäli investointihankkeita ei ehditä saattaa valmiiksi ja kuluvan vuoden määrärahaa jää käyttämättä, investointihanke voidaan huomioida seuraavan vuoden talousarvio- ehdotuksessa.

11. Rahoitusosa

Rahoitusosassa esitetään talousarvion vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosan laskel- ma osoittaa, missä määrin tulo-rahoitus riittää nettoinvestointeihin ja lainan lyhennyksiin sekä mi- ten rahoitustarve katetaan.

12. Tytäryhtiöt ja kuntayhtymät

Kunnan tytäryhtiöiden (Evilämpö ja asunto-/kiinteistöosakeyhtiöt) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset sekä yhtiöille määritellyt tavoitteet hallinto-osastolle **viimeistään 31.10.2021**.

Kuntayhtymien joissa Evijärvi on osakkaana (E-P:n sairaanhoitopiiri ky, Eskoon sosiaalipalvelujen ky, Järviseudun Koulutuskuntayhtymä, Etelä-Pohjanmaan liitto ja Kuntayhtymä Kaksineuvoinen) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset hallinto-osastolle **viimeistään 30.11.2021**.

13. Sisäinen valvonta

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan kannalta merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä annettava tiedot sisäisen valvonnan ja riskien- hallinnan järjestämisestä.

Kaikkien toimialojen on tiedostettava ja kartoitettava omaan toimintaansa liittyvät riskit mm. rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus-, tietojärjestelmä- ja toimintariskit sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin nii- den ehkäisemiseksi. Kunnassa toteutetaan kunnanhallituksen (21.11.2016 § 162) ja valtuuston (19.12.2016 § 38) hyväksymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden ja ohjeen mu- kaisesti vuosittain kuntakonsernilaajuinen riskianalyysi.

Talousarvion 2022 ja taloussuunnitelman 2022–2024 valmisteluajataulu

aika	ASIA
6.9.2021	- TA-jory I (Talousarvion valmistelulinjaukset)
13.9.2021	- KH: Talousarvion valmisteluohjeen ja valmisteluraamin hyväksyminen
9/2021	- Talousarvio (TA)- ja taloussuunnitelma (TS)-ehdotuksen valmistelu alkaa. - Lautakunnat linjaavat tehtäväalueidensa toiminnan painopisteet ja keskeisimmät muutokset laatimisohjeen mukaisesti.
11.10.2021	- TA-jory II (investoinnit)
14.10.2021	- Valtuuston TA-iltakoulu (linjataan tulevan vuoden veroja ja investointeja)
31.10.2021 mennessä	- Lautakuntien TA-käsittely ja lopulliset TA-ehdotukset. - TA- ja TS-ehdotukset toimitetaan KH:lle ja taloustoimistoon. - Ehdotus sisältää käyttötalouden ja investointien määrärahaehdotukset, sitovat ja muut tavoitteet, tunnusluvut sekä perustelutekstit.
31.10.2021 mennessä	- kunnan tytäryhtiöt toimittavat talousarvionsa kuntaan.
10–11/2021	- TA- ja TS-ehdotusten tasapainotusneuvottelut toimialojen kanssa. - käydään läpi lautakuntien esitysten jälkeen ilmenneitä muutostarpeet.
11/2021	- TA-jory III (lautakuntien TA-ehdotukset ja tasapainottaminen)
1.11.2021	- KH päättää valtuustolle esitettävistä tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
8.11.2021	- Valtuusto päättää tulevan vuoden tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
11/2021	- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus valmistuu. - TA-ehdotus julkistetaan ja jaetaan KH:lle sekä tiedotusvälineille. - TA- ja TS-suunnitelmaesitys esitellään kunnan YT-elimelle.
22.11.2021	- KH jatkaa TA-esityksen käsittelyä.
13.12.2021	- KH esittää valtuustolle vuoden 2022 talousarvion ja vuosien 2022–2024 TS:n.
20.12.2021	- Valtuusto vahvistaa päätöksellään talousarvion 2022 ja taloussuunnitelman 2022–2024.

Talousarvion ja -suunnitelman valmistelussa huomioidaan laajasti talouden tasapainottamistyöryhmän työskentelyn tulokset ja tehtävät tasapainottamistoimet.

Talouden raportointi 2022

Taloudesta tehdään laajemmat osavuosisraportit hallitukselle ja valtuustolle huhtikuun ja elokuun lopun tilanteesta. Lisäksi tiedoksi tuodaan puolen vuoden toteuma kesäkuun lopun tilanteesta:

Alustava aikataulu talousraporttien laadinnalle on seuraava:

- 4/22 ~ kesäkuu 2022
- 8/22 ~ lokakuu 2022